Vrije Universiteit Brussel

Een onbekend urnengraf te Wilrijk–Pater de Dekenstraat (prov. Antwerpen, België)

de Mulder, Guy; Lauwers, Bart; Leonard, Hannah; Van Gysel, Luc; Snoeck, Christophe; Chiappa, Oriana

Published in:
Lunula. Archaeologia Protohistorica

Publication date:
2026

Document Version:
Final published version

Link to publication

Citation for published version (APA):
de Mulder, G., Lauwers, B., Leonard, H., Van Gysel, L., Snoeck, C., & Chiappa, O. (2026). Een onbekend urnengraf te Wilrijk–Pater de Dekenstraat (prov. Antwerpen, België). *Lunula. Archaeologia Protohistorica*, 65-69.

Copyright
No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form, without the prior written permission of the author(s) or other rights holders to whom publication rights have been transferred, unless permitted by a license attached to the publication (a Creative Commons license or other), or unless exceptions to copyright law apply.

Take down policy
If you believe that this document infringes your copyright or other rights, please contact openaccess@vub.be, with details of the nature of the infringement. We will investigate the claim and if justified, we will take the appropriate steps.

Download date: 14. Nov. 2026

LUNULA. Archaeologia protohistorica, XXXIV, 2026, p. 65-69.

Een onbekend urnengraf te Wilrijk–Pater de Dekenstraat (prov. Antwerpen, België)

Guy De Mulder[1], Bart Lauwers[1], Hannah Leonard[2],
Luc Van Gysel[3], Christophe Snoeck[2] & Oriana Chiappa Zugazagoitia[1, 2]

1. Inleiding

In 2019 werd onroerenderfgoeddienst Erfpunt attent gemaakt op een urne die één van de auteurs dezer (LVG) enige jaren daarvoor had ontvangen van de nazaten van August Van Roeyen (1925-2003), amateurarcheoloog en -paleontoloog uit Wilrijk. Een etiket bij de (verondersteld) bijhorende inhoud aan crematieresten geeft aan dat de urne zou zijn gevonden zijn te Wilrijk (zonder verdere specificatie van locatie of vondstdatum).

In de nalatenschap was ook een door dhr. Van Roeyen zelf samengesteld, doch niet-uitgegeven document (Van Roeyen 1983) bewaard dat toelaat te reconstrueren dat hij in 1980 door de familie Van Haevermaet-Bridts om advies werd gevraagd omtrent de vondst uit oktober 1973 van een gedeeltelijk bewaarde urne met crematieresten en bijpotje op hun eigendom in de Pater de Dekenstraat te Wilrijk (bouwmaterialenhandel Bridts bvba). Van Roeyen, zelf woonachtig in de Letterkundestraat, werd ook in de daaropvolgende jaren door de familie op de hoogte gehouden van meerdere bijkomende vondsten van aardewerk, crematieresten en houtskool. Hij zou ten slotte in juni 1983 zelf aanwezig geweest zijn bij de uitgraving van een urne met crematieresten en bijpotje.

Hoewel Van Roeyens relaas van de vondstomstandigheden summier en wellicht discutabel is, maakten de bijgevoegde kadasterkaart met zeven vondstlocaties, evenals de foto's en beschrijvingen van enkele van de urnen, van zijn verslag alsnog een waardevol tijdsdocument over de eerste vondsten uit het grafveld aan de Pater de Dekenstraat. Bovendien is het wellicht ook Van Roeyens verdienste dat de vinders hun vondsten daarop deelden met de wetenschappelijke wereld en het grafveld aldus gepubliceerd werd (Warmenbol & Oost 1984).

De hieronder gepresenteerde urne uit Wilrijk figureert noch in Van Roeyens relaas, noch in deze eerste wetenschappelijke beschrijving van het grafveld. Gezien de opgegeven vondstlocatie te Wilrijk, evenals Van Roeyens eerdere ervaringen met de urnenvondsten door de familie Van Haevermaet, is het niettemin waarschijnlijk dat de urne uit hetzelfde grafveld ter hoogte van de Pater de Dekenstraat afkomstig is. Wellicht dateert de vondst dan ook van na 1983.

[1] Vakgroep Archeologie, Universiteit Gent, Sint-Pietersnieuwstraat 35, B-9000 Gent. E-mail: guy.demulder@ugent.be
[2] AMGC-Laboratorium, Vrije Universiteit Brussel, Pleinlaan 2, B-1050 Brussel.
[3] Huis van de Evolutie, Lage Kerkwegel 3, B-9170 Sint-Gillis-Waas.

2. De urne

De urne, waarvan hals en rand ontbreken, heeft een tonvormig lichaam met een korte afgeronde schouder (fig. 1). De schouder is geglad, de buik eerder ruw dan besmeten. Op de overgang van schouder naar buik zijn donkere, ingebakken vetsporen merkbaar. Ze suggereren een primair gebruik als kookpot (fig. 2).

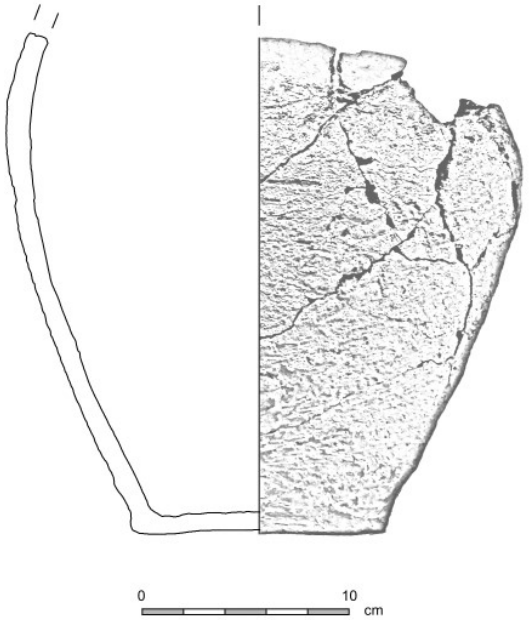

Fig. 1. Tekening van de urne uit de nalatenschap van A. Van Roeyen.

Vormelijk kan de urne gerekend worden tot de zogenaamde Harpstedt-ceramiek. Hoewel doorgaans met besmeten buik zijn ook voorbeelden met een eerder geruwde buik gekend. Harpstedt-aardewerk is kenmerkend voor de vroege ijzertijd, maar komt ook nog voor in de 5de eeuw v.Chr.

3. De ^{14}C-datering

Op een gecremeerd botfragment werd een ^{14}C-datering uitgevoerd in het dateringslaboratorium van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Het resultaat (RICH-37005, 2408±22 BP) leverde na kalibratie een ouderdom tussen 720-402 cal BC op (2σ), met een grotere kans op een ouderdom in de tweede helft van de 6de tot het einde van de 5de eeuw v.Chr. (fig. 3). Deze absolute datering sluit perfect aan bij de typologische datering van de urne.

Fig. 2. Foto van de urne. Bemerk de ingebakken vetsporen op de overgang schouder-buik.

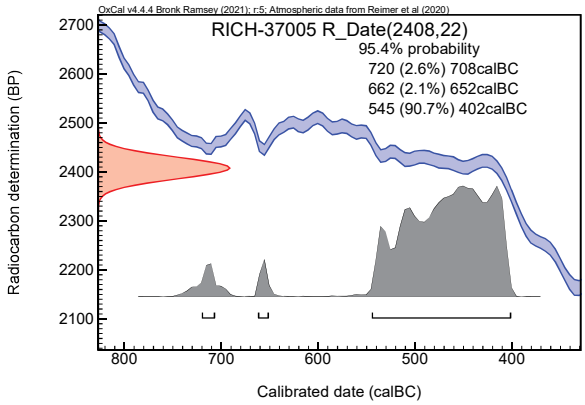

Fig. 3. De gekalibreerde ^{14}C-datering op een gecremeerd bot uit de urne.

4. De crematieresten

De resten bestonden uit gecremeerd menselijk bot, zoals schedelfragmenten, fragmenten van de diafyse van het scheenbeen en dijbeen, en ribben. Andere diagnostisch identificeerbare skeletelementen waren aanwezig en verschillende fragmenten konden niet met zekerheid aan een specifiek skeletgebied worden toegewezen. Het totale gewicht van de resten vóór reiniging was 355,78 g, waarbij nog steeds sediment aan de skeletelementen kleefde. Daarnaast werd één fragment houtskool aangetroffen.

Bij gebrek aan geslachtsspecifieke skeletkenmerken kon het geslacht niet worden vastgesteld. Epifysaire fusie in de diafysen van de lange beenderen wijst erop dat het individu ten tijde van het overlijden volwassen was. Een nauwkeurigere schatting van de leeftijd bij overlijden was echter niet mogelijk, omdat er geen diagnostische kenmerken zoals schedelnaden, tanden of leeftijdsgebonden degeneratieve kenmerken bewaard zijn gebleven. Het minimum aantal individuen (MNI) werd vastgesteld op één, aangezien er onvoldoende diagnostische elementen waren om de aanwezigheid van meer dan één individu te ondersteunen.

Het geheel aan crematieresten vertoont twee verschillende graden van verbranding. Sommige fragmenten zijn licht verbrand, terwijl andere volledig gecalcineerd zijn, met enkele elementen die verkoling vertonen. Deze variatie suggereert een ongelijke blootstelling aan hitte tijdens het crematieproces. Hitte-geïnduceerde tafonomische veranderingen die kenmerkend zijn voor gecremeerd bot werden waargenomen, waaronder zogenaamde "warping", kromtrekking van het bot.

5. Strontiumanalyse

Van twee fragmenten van de bewaarde crematieresten, een deel van de diaphyse en van de schedel, werden de strontiumwaarden geanalyseerd (tabel 1). De resultaten verschillen van de Sr-waarden voor Wilrijk (0.7091 – 0.7100) gebaseerd op de isoscape van België (Sengeløv *et al*. 2025). De Sr-waarden van dit crematiegraf stemmen meer overeen met het zuiden van België, in het Maasbekken.

6. Het grafveld

6.1. Onderzoeksgeschiedenis

Het grafveld aan de Pater de Dekenstraat heeft een lange onderzoeksgeschiedenis die we als eerder sporadisch en anekdotisch kunnen omschrijven (De Mulder 2020, p. 33), en begint met een toevalsvondst in 1973 door H. en Y. Van Haevermaet op het terrein van hun bouwmaterialenhandel Bridts bvba. In 1981 en 1983 volgden nog een reeks andere vondsten bij het opvolgen van bouwwerken op hun eigendom. Een eerste bilan werd gepresenteerd in 1984, waarbij zowel de vondsten als het fysisch-antropologisch onderzoek van een aantal graven werd gepresenteerd (Warmenbol & Oost 1984; Delsaux 1984). In 1991 voerde de Afdeling Opgravingen van de stad Antwerpen, onder leiding van J. Veeckman, naar aanleiding van een bouwproject een noodopgraving uit aan de Vuurmolenstraat. Daarbij kwamen nog drie crematiegraven aan het licht (Veeckman *et al*. 1993; De Mulder 2011, p. 72-73). In 1995 werd bij de bouw van een woning op een nabijgelegen perceel aan de Vuurmolenstraat nog een restant van een ur-

Wilrijk	12139	Diaphysis A	Cremation	Diaphysis	0. 714647	0.000008
Wilrijk	12144	Cranium B	Cremation	Cranium	0. 714693	0.000007

Tabel 1. De strontiumwaarden van de crematieresten.

nengraf *in situ* aangetroffen (Oost 1998, p. 27). Finaal werd in het najaar 202, volgend op een proefsleuvenonderzoek, een opgraving uitgevoerd door Studiebureau Archeologie op een aantal percelen tussen de Vuurmolenstraat en de Pater de Dekenstraat (Van Roy 2024a; Van Roy 2024b).

6.2. De graven

De vondsten uit de jaren 1970-1980 wezen op een achttal graven. De opvolging door de stad Antwerpen leverde zeker drie, en mogelijks vier crematiegraven op. De recente opgraving voegde nog eens tien crematies toe aan het aantal. Wijzen we ook de hier gepresenteerde urne toe aan dit grafveld dan hebben we momenteel een bilan van 23 crematiegraven. Gezien de hoge bebouwingsgraad in de omgeving kan gesteld worden dat waarschijnlijk nog andere crematiebijzettingen verloren zijn gegaan. Momenteel is er ook geen duidelijk zicht op de begrenzing van dit grafveld (fig. 4).

Op het vlak van graftypes onderscheiden we negen bijzettingen in een urne, een zelfde aantal zonder urne, alsook vijf vermoedelijke bijzettingen die niet aan een type kunnen toegewezen worden. Binnen de groep urnengraven zijn er zes die als het type B kunnen geklasseerd worden, de zogenaamde brandafvalgraven waarbij ook houtskool in en rond de urne werd gedeponeerd samen met de gecremeerde beenderen. Ook binnen de groep urnloze bijzettingen zijn er maar vijf die met zekerheid kunnen toegewezen worden aan een bepaalde categorie, namelijk de brandrestengraven (type E). De beschikbare documentatie voor de andere crematies is te beperkt om met zekerheid aan een type te kunnen toewijzen (fig. 5).

6.3. Chronologie

De chronologie van de site was in eerste instantie gebaseerd op het aardewerk, dat de vindplaats in de vroege ijzertijd situeerde (Warmenbol & Oost 1984). In het kader van de recente opgraving werden vier ^{14}C-dateringen uitgevoerd, aangevuld door een nieuwe datering op een gecremeerd bot uit de in dit artikel besproken urne. Deze geven een meer gediversifieerd beeld.

De vier ^{14}C-dateringen op drie brandafvalgraven en een brandrestengraf uit de recente opgraving leveren een ouderdom in de late bronstijd op, gaande van het midden van de 11de eeuw v.Chr. tot het einde van de 9de eeuw v.Chr. De datering op het bot uit de hier gepresenteerde urne plaatst deze bijzetting in de vroege ijzertijd, met eerder een accent in de 6de-5de eeuw v.Chr. (fig. 6).

Deze absolute dateringen stemmen in ieder geval overeen met de chronotypologische informatie van het aardewerk.

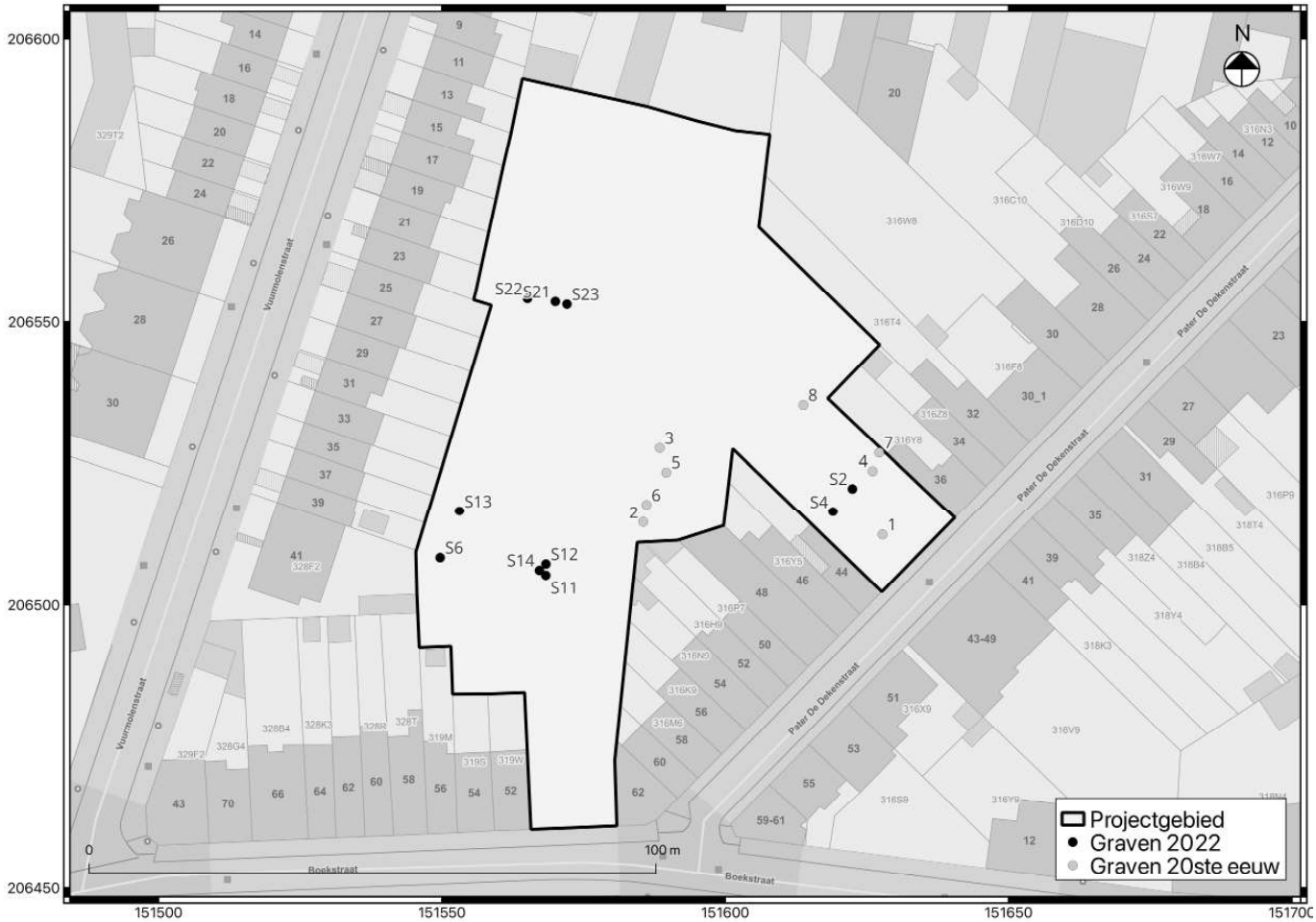

Fig. 4. Locatie van de graven tussen de Pater de Dekenstraat en de Vuurmolenstraat (plan: Studiebureau Archeologie).

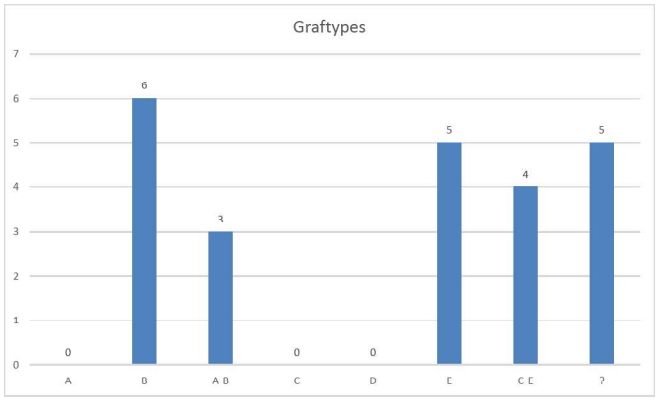

Fig. 5. De graftypes in het grafveld te Wilrijk.

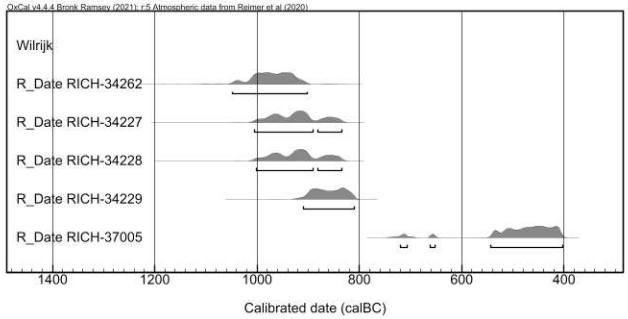

Fig. 6. Overzicht van de gerealiseerde ^{14}C-dateringen op het grafveld.

Graf S11 bevatte een tonvormige urne die te relateren is aan het type RSFO 21 (fig. 7) (De Mulder 2013, p. 226). Deze vorm komt voor in het grafveld van Borsbeek-Vogelenzang (Van Impe 1972), alsook in de Oost-Vlaamse grafvelden van Temse-Veldmolenwijk, Sint-Gillis-Waas-Reepstraat en Aalter-Oostergem. ^{14}C-dateringen bevestigen dat deze grafvelden thuishoren in de fase Ha A2-B1 (1100-900 v.Chr.) (De Mulder *et al*. 2008). Alhoewel onvolledig, bevestigt de biconische urne uit graf S13 de datering in de late bronstijd. Parallellen voor de urne met afgerond biconisch lichaam en rechte hals komen voor in het late-bronstijdgrafveld van Ranst-Ranstveld (Lauwers & Van Impe 1980, fig. 3), alsook in Hofstade-Kasteelstraat (Hiddink 2018, p. 434, pl. 8). De hier bestudeerde urne kan gecatalogeerd worden onder de Harpstedt-ceramiek die kenmerkend is voor de vroege ijzertijd (De Laet *et al.* 1986, p. 85). Deze vorm sluit aan bij het aardewerk dat in de jaren 1980 aan het licht kwam en in de vroege ijzertijd werd gedateerd, onder meer op basis van de aanwezigheid van een tas met een zogenaamde duimsteun (Warmenbol & Oost 1984).

6.4. De demografie

De demografische studie van een crematiegrafveld wordt in doorsnee belemmerd door enkele factoren. Enerzijds is er de vervorming van het bot tijdens de crematie en anderzijds stellen we vast dat niet noodzakelijk alle menselijke crematieresten geselecteerd worden van de brandstapel en in het graf worden gedeponeerd. Wat het urnengrafveld van Wilrijk betreft is er ook het gegeven dat de studie van de oudste vond-

Fig. 7. Foto van de urne uit graf S11 (foto: Studiebureau Archeologie).

sten teruggaat tot de jaren 1980 en gebaseerd is op oudere normen van crematieresten-onderzoek dan de studie van de resten in de urne in het recente opgravingsrapport (Delsaux 1984; Van Roy 2024).

De gegevens betreffende het geslacht in het grafveld zijn beperkt. Twee vermoedelijke vrouwen en een man zijn herkend. Betreffende de leeftijd is er meer informatie beschikbaar. Vier kinderen in de groep Infans I en een in de categorie Infans II zijn geattesteerd. Drie van deze zijn niet ouder dan 2 jaar. Tevens konden negen volwassenen geïdentificeerd worden in de categorie 20-40 jaar.

7. Conclusie

De Wilrijkse urne uit de nalatenschap van A. Van Roeyen is vermoedelijk toe te wijzen aan het grafveld ter hoogte van de Pater de Dekenstraat. Het vervolledigt het beeld van deze necropol verder.

Bibliografie

DE LAET, S.J., THOEN, H. & BOURGEOIS, J. 1986. *Les fouilles du Séminaire d'Archéologie de la Rijksuniversiteit te Gent à Destelbergen-Eenbeekeinde (1960-1984) et l'histoire la plus ancienne de la région de Gent (Gand)*. Brugge (Dissertationes Archaeologicae Gandenses, **XXIII**).

DELSAUX, M.-A. 1984. Een urneveld te Wilrijk: onderzoek van de gecremeerde beenderresten. *Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek*, **5**, pp. 3-10.

DE MULDER, G. 2013. La céramique du Bronze final dans l'Ouest de la Belgique. Entre le monde atlantique et le groupe Rhin-Suisse-France orientale. *In* : W. LECLERCQ & E.

WARMENBOL, (ed.), *Échanges de bons procédés. La céramique du Bronze final dans le Nord-Ouest de l'Europe*, Bruxelles (Études d'archéologie, **6**), pp. 223-244.

DE MULDER, G. 2020. *Urnengrafvelden in het Scheldebekken tijdens de late bronstijd en de vroege ijzertijd. Inventaris en analyse van de funeraire praktijken*. Gent (Archeologische inventaris Vlaanderen, Buitengewone reeks, **10**).

DE MULDER, G., LECLERCQ, W. & VAN STRYDONCK, M. 2008. Influence from the "groupe Rhin-Suisse-France orientale" on the pottery from the Late Bronze Age urnfields in Western Belgium. A confrontation between pottery building technology, ^{14}C-dates and typochronology. *In*: I. BERG, (ed.), *Breaking the mould: challenging the past through pottery,* Oxford (BAR International Series, **1861**/Prehistoric Ceramics Research Group: Occasional Papers, **6**), pp. 105-115.

HIDDINK, H. 2018. *Archeologisch onderzoek aan de Kasteelstraat te Hofstade (stad Aalst, Oost-Vlaanderen). Een urneveld uit de Late Bronstijd/Vroege IJzertijd, graven uit de Romeinse tijd en bewoningssporen uit de Midden IJzertijd – Romeinse tijd*. Amsterdam (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten, **75**).

LAUWERS, F. & VAN IMPE, L. 1980. *Het urnenveld op het Ranstveld te Ranst.* Brussel (Archaeologia Belgica, **229**).

OOST, T. 1998. Met de archeologie op zoek naar de eerste bewoners van Wilrijk. *In*: J. VEECKMAN & T. OOST, (ed.), *Wilrijk ondersteboven: een studie over archeologie*. Wilrijk, pp. 23-35.

SENGELØV, A., CAPUZZO, G., DALLE, S., JAMES, H.F., SABAUX, C., STAMATAKI, E., HLAD, M., GERRITZEN, C.T., LEGRAND, E.M., VESELKA, B., DE MULDER, G., ANNAERT, R., BOUDIN, M., SALESSE, K., WARMENBOL, E., MATTIELLI, N., SNOECK, C. & VERCAUTEREN, M. 2025. From plants to patterns: Constructing a comprehensive online strontium isoscape for Belgium (IsoBel) using high density grid mapping. *Geoderma*, **453**, 117123.

VAN ROEYEN, A. 1983. *Wilrijk is veel ouder dan je denkt*. Wilrijk (niet-uitgegeven).

VAN ROY, J. 2024a. *Eindverslag: De archeologische opgraving aan de Pater De Dekenstraat te Wilrijk*. Tienen (Archeorapport, **587**).

VAN ROY, J. 2024b. Een urnengrafveld uit de late bronstijd en vroege ijzertijd aan de Pater de Dekenstraat – Wilrijk (prov. Antwerpen, België). *Lunula. Archaeologia protohistorica*, **XXXII**, pp. 99-103.

VAN IMPE, L. 1972. *Een urnenveld te Borsbeek*. Brussel (Archaeologica Belgica, **140**).

VEECKMAN, J., ACKERMANS, J. & ERVYNCK, A. 1993. Meer resten van een urnenveld te Wilrijk (Antwerpen). *Lunula. Archaeologia protohistorica*, **I**, p. 71.

WARMENBOL, G. & OOST, T. 1984. Een urnenveld te Wilrijk. *Antwerpen. Tijdschrift der stad Antwerpen*, **30/2**, pp. 71-77.